

---

# Nuori Molotov

**Vjatšeslav Nikonov: Molotov: Molodost. Vagrius, Moskva 2005. 768 s.**

■ Stalinin kakkosmiehestä Vjatšeslav Mihailovitš Molotovista (Skrjabinista) neuvostoai- kana julkaistut suppeat, kano- nisoidut elämäkerrat ovat nyt korvautumassa asianomaisen tyttärenpojan, moskovalaisen historiantutkijan ja politologin Vjatšeslav (!) Nikonovin iso- isästään laatimalla, moniosai- seksi tarkoitettulla biografialla. Teossarjan ensimmäinen, Mo- lotovin varhaisvaiheet (1890– 1924) kattava muhkea nide on vastikään tullut julkisuuteen. Lähisukulaisuuden aiheutta- maan objektiivisuusongelmaan palataan tuonnempana.

Huolimatta eläkeläiskauden pituuden tarjoamista mahdol- lisuuksista (Molotov menehtyi syksyllä 1986 Moskovassa 96 vuoden kunnioitettavassa iäs- sä) hän ei jättänyt jälkeensä – joitakin katkelmallisia merkin- töjä lukuun ottamatta – mitään yhtenäistä muistelmateosta.

Tietynlaisena korvikkeena puuttuville muistelmille on pi- detty Molotovin datšalla Žu- kovkassa, Moskovan ulkopuo- lella, usein vierailleen kirjaili- ja Felix Tšujevin 1990-luvulla venäjäksi ja englanniksi julkai- semaa teosta *Sataneljäkym- mentä keskustelua Molotovin kanssa*. Nyt arvioitavana ole- van elämäkertateoksen laatija ilmoittaa suhtautuvansa Tšuje- vin kirjaan hyvin kaksijakoises-

ti. Yhtäältä se luonnollisesti tarjoaa faktoja ja informaatiota, jota ei muualta ole saatavissa. Toisaalta Nikonov ei epäröi leimata opusta ”piraattijulkaisuksi”, koska keskustelujen tallentaminen oli tapahtunut Tšujevin taskuun piilotetulla diktofonilla Molotovin tietämättä. Esimerkiksi päivälispöydän ääressä vanhan ystävänsä kanssa vapaamuotoisesti jutellut isoisä olisi varmaan usein asettanut sanansa toisin, jos olisi tiennyt lausuntojensa tulevan siteeratuiksi julkisuudessa.

Miksi sitten Molotov ei itse kirjoittanut muistelmiaan? Lähiomaisilleen hän perusteli kantansa varsin yksityiskohtaisesti: Ensinnäkin tultuaan erotetuksi NKP:sta vuoden 1957 ”puolueenvastaisen ryhmän” jäsenenä hänellä ei ollut mahdollisuuksia päästä työnsä kanalta relevantteihin arkistoihin. Jopa henkilökohtaisetkin paperit oli takavarikoitu. Kahteen ensimmäiseen arkistonkäyttöpyyntöönsä ”epähenkilö” sai kielteisen vastauksen, kun taas myöhemmät yritykset kilpistyivät täydelliseen hiljaisuuteen. Pelkästään muistinvarainen kirjoittaminen taas johtaisi vanhuksen mielestä ainoastaan vajavaiseen torsoon.

Täydelliseen julkaisukieltoon joutuneella Molotovilla oli niin ikään syytä odottaa, ettei hänen mahdollinen muistelmakirjansaakaan pääsisi julkisuuteen Neuvostoliitossa. Pelkäkäksi ”pöytälaatikkokirjailijaksi” tai tekstin ”vuodattajaksi” läntisille kustantamoille Hruštšovin myöhemmän menettelyn tapaan ei vanha bolševikki halunnut ryhtyä.

Kolmantena – vähemmän

vakuuttavana – syynä Molotov vetosi siihen, etteivät Lenin ja Stalinkan olleet kirjoittaneet muistelmiaan. Ammattivallankumouksellisten tuli suunnata katseensa tulevaisuuteen eikä menneisyyteen. Mahdollista myös on, että nuoruudestaan saakka konspiratiivisuuteen tottuneen Molotovin varovaisuutta muistelmakysymyksessä lisäsi Nikonovin uumoilema halu olla aiheuttamatta vaaroja ja hankaluuksia itselleen tai lähiomaisilleen. Tietojen kulkeminen eteenpäin kuuntelulaitteiden välityksellä täytyi aina ottaa huomioon.

Isoisästään kirjoittaessaan moskovalaishistorioitsija on ammattimiehenä hyvin tiedostanut objektiivisuusongelman. Onhan sentään kysymys henkilöstä, josta neljäsosa kirjoittajan omista geeneistä oli peräisin. Nikonov kertoo myös episodin, jolloin hän kolmevuotiaana pallerona putosi silalta Mustaan mereen. Tuolloin jo 69-vuotias isoisä hyppäsi kuitenkin epäröimättä perään, onnistui sukeltamalla nostamaan lapsen pintaan, tyhjentämään rannalla hänen keuhkonsa vedestä ja siten pelastamaan jälkeläisensä hengen. Myöhemmin ja vielä tutkinnon suoritettuaankin nuorelle historioitsijalle tarjoutui tilaisuus monilukuisiin keskusteluihin persoonallisuudeltaan voimakkaan isoisän kanssa. Miten pitkälle voidaan objektiivisuuden vaatimus tällaista taustaa vasten ulottaa?

Kirjaan tutustuessaan lukijan epäluulot poliittisesta ja ideologisesta puolueellisuudesta kuitenkin suurelta osin kaikkoavat. Nikonovin teksti poikkeaa kriittisyydessään rat-

kaisevasti vanhoista stereotyyppioista. Niinpä esimerkiksi Molotovin lähes varauksitta palvoma Lenin on kirjoittajalle luontevasti poliitikko muiden joukossa, eikä hänen tekemiensä virheiden seurauksia puolueelle ja koko maalle mitenkään peitellä.

1990-luvulta alkaen vapautuneen arkistomateriaalin lisäksi Nikonov on käyttänyt paljon ja myös siteerannut hyväksyvään sävyyn neuvostoaikana anateemana pidettyä valkoista venäläistä ja länsimaisista sovjetologista kirjallisuutta (esimerkiksi Louis Fischeriä, Richard Pipesia ja Adam Ulamia). Bolševismia hän ei luonnehdi ainoastaan ideologiaksi vaan myös dogmaattiseksi kvasiuskonnoksi, jonka merkeissä ”pyhäksi veljeskunnaksi” järjestäytynyt puolue kieltäytyi hyväksymästä mitään epäilyjä tai vastaväitteitä.

Vuonna 1890 syntyneen Molotovin (Skrjabinin) sukujuuret johtavat Venäjän sydänmaalle (glubinkaan), Uralin länsipuolella sijaitsevaan Vjatkan kuvernementtiin, jossa hänen isänsä toimi pikkukauppiana siirtyen sittemmin vaimonsa rikkaan liikemiessuvun (Nebogatikovien) palvelukseen Noliniskissa.

Lapsuudessaan Vjatšeslav (kutsumanimeltään Vetša) Skrjabin lauloi paikallisessa kirkkokuorossa ja säilytti myöhemminkin tunnustuksellisuudesta riippumatta mieltymyksensä vanhaan ortodoksiseen jumalanpalvelusmusiikkiin. Kun NKP:n politbyroosta aikaan löytyi kaksi muutakin entistä kirkkokuorolaista, Stalin ja Vorošilov, nämä muodostivat joskus datšojen ”kosteis-

sa” illanvietoissa trion riemasuttuaan tovereita ”hartailta” hengellisillä lauluillaan. Nuoruudessaan Vetša oli myös suhteellisen taitava amatööri-viulisti arvostaen erityisesti Beethovenia – ei Tšaikovskia.

Siirryttyään jatkamaan opin-  
tojaan Kazanin reaalikoulussa 15-vuotias Vjatšeslav koki monien muiden tavoin poliittisen ”herätyksensä” vuoden 1905 vallankumoustopahtumissa. Sosiaalidemokraatteihin (bolševikkeihin) hän liittyi seuraavana vuonna. Jouduttuaan kiinni illegaalisesta toiminnasta Skrjabin karkotettiin 1909 kahdeksi vuodeksi Pohjois-Venäjälle, Vologdaan. Asianomaisen nuoruuden huomioon ottavan tuomion suhteellista lievyyttä osoittaa sekin, että hänelle myönnettiin erikoislupa käydä tenttimässä reaalikoulun loppututkinnon puuttuvat osat. ”Erinomaiset tiedot” Skrjabinille merkittiin mm. saksan ja ranskan kielissä, joiden aktiivisesta taidosta ei hänen myöhemmän uransa varrella juuri-kaan näy merkkejä. Tie korkeampiin oppilaitoksiin oli nyt auki. Toimeentulonsa Vetša ansaitsi soittelemalla iltaisin viulua Vologdan parhaassa ravintolassa ”juopuneille kauppiaille”.

Karkotusajan umpeuduttua 1911 ylioppilas Skrjabin pääsi varattomuuteensa vedoten vapaaoppilaaksi Pietarin polyteknilliseen opistoon, jolloin pääkaupunkiin siirtyminen tarjosi samalla tilaisuuden palata aktiiviin puolueutyöhön. Nuoresta Skrjabinista tuli seuraavana vuonna bolševikkien pää-äänenkannattajan, Pravdan, ahkera avustaja ja pian peräti lehden toimitussihteeri. Sa-

maan aikaan hän tutustui puolueen ylimpään johtoon kuuluvaan J. V. Staliniin, joka tosin vangittiin jo keväällä 1912 ja karkotettiin Narymin alueelle, mistä hän onnistui pakene-  
maan Itävalta-Unkarin rajan ylitse Krakovaan Leninin luo.

Ennakkovaroituksen saanut Skrjabin puolestaan onnistui syksyllä 1912 luiskahtamaan santarmien jo piirittämästä Pravdan toimituksesta ja hankkiutumaan vuoronperään issikkaa ja raitiovaunua käyttäen Pietarin Suomen-asemalle ja sieltä edelleen junalla Punkaharjulle. Matka jatkui sitten Helsinkiin, missä hän vietti pari viikkoa paikallisen bolševikin A. I. Sidorovin hoivissa. Täkäläisissä lähteissä en ole havainnut jälkiä Molotovin tietävästi ainoaksi jääneestä, tiukan konspiratiivisesta käynnistä suuriruhtinaskunnassa.

Vuoden 1912 lopussa Pietariin palanneen Skrjabinin elämä jatkui nyt vaihtelevasti poliisivalvonnan alaisena tekniikan ylioppilaana ja ajoittain maanalaisen puolueutyön tekijänä. Opiskelijan status pelasti hänet joutumasta armeijaan ja sitä tietä ensimmäiseen maailmansotaan. Näihin aikoihin (1914) syntyi myös pseudonimi Molotov (sanasta molot = vasara). Iskevyytensä ja ”proletaarisuutensa” ohella sen saattoi Nikonovin mukaan ajatella miellyttävän intelligentсия usein vierastavaa teollisuusustyöväkeä. Taustana oli lisäksi paljon arkisempi näkökohta. Skrjabin-nimi lukuisine alkukonsonanteineen oli hankala etenkin kiihtyessään änkytykseen taipuvaiselle kantajalleen.

Uusi vangitseminen tapah-

tui kesäkuussa 1915, ja sitä seurasi karkotus Manzurkaan, Irkutskin alueelle Siperiassa. Onnistuneen pakomatkan jälkeen Molotov ilmaantui syksyllä 1916 väärennetyn passin turvin jälleen Pietariin. Arvio-  
dessaan nuorta, vallankumousta edeltäneen ajan isoisäänsä Nikonov havaitsee hänessä jo selviä, myöhemmin tarkentuvia piirteitä kyvykkyydestä, joka kuitenkin oli kaukana nerokkuudesta. Innostavaksi puhujaksi hänestä ei ollut puhuvian ja sen aiheuttaman kiusaantuneisuuden vuoksi. Uusien asioiden oppiminen kävi työläästi, mitä toisaalta kompensoivat fanaattinen ahkeruus, itsekuri, järjestelmällisyys ja pedanttisuutta hipova tarkkuus. Loputtomalla sitkeydellään ja itsepintaisuudellaan neuvottelukumppanit kyllästytävä ja uuvuttava Molotov teki jo tuloaan.

Helmikuun vallankumous 1917 merkitsi äkillisyydessään yllätystä niin hallitukselle kuin puolueillekin. Molotovin osuus keskittyi ensimmäisen työläis- ja sotilasneuvoston sekä bolševikkien Pietarin komitean jäsenyyteen ynnä erilaisten proklaamaatioiden laadintaan. Pravdan alettua taas ilmestyä hän palasi sen palveluksessa lehtimiesuralleen. Samalla käynnistyi jälleen yhteistyö Siperiasta palanneen Stalinin kanssa. Vuoden 1917 kuluessa Molotov – tiukkana leninistinä ja liian itsenäisiä kannanottoja välttäen – varmisti asemansa puolueutyössä paikallistasolla Pietarissa. Bolševikkipuolueen keskuskomiteaan hän ei vielä kuulunut.

Stalinia ja Molotovia yhdistivät samankaltaiset maanalai-

seen toimintaan ja karkotuksiin liittyvät, joskus ankaratkin kokemukset, jotka olivat kaukana Länsi-Euroopan emigranttikahviloiden ilmapiiristä. He myös tavallaan täydensivät toisiaan. Kun Molotov kaikessa ahkeruudessaan ja tarmokkuudessaan oli ennen muuta toimeenpanija, Stalin puolestaan tarvitsi juuri tällaista luotettavaa, ja hänen johtoonsa alttiisti alistuvaa toveria.

Lokakuun vallankumoukseen Molotov osallistui jäsenenä sotilasvallankumouksellisessa komiteassa, jossa Stalinin, Sverdlovin ja Dzeržinskin mukanaolosta huolimatta keskeistä osaa näytteli Trotski. Vjatšeslav Mihailovitšin tehtäväksi lankesi luonnostaan agitaatio- ja propagandatyön johto ja koordinointi. Ajoittain hän toimi myös komitean sihteerinä vastaten mm. toisten puolueiden lehtien lakkauttamisesta ja kirjapainojen takavarikoinnista. Bolševikit voittoon johdattaneen sotilasvallankumouksellisen komitean lopettaessa toimintansa marraskuussa 1917 ”kamreeriksi” määrätty Molotov tilitti sääntillisesti kumouksen kirjanpidon ynnä kassalippaan pohjalle jääneet 382 ruplaa ja 46 koppeikkaa.

Leninin hallitukseen, kansankomissaarien neuvostoon, suhteellisen nuorella Molotovilla ei vielä ollut asiaa. Sen sijaan hänen uransa jatkui Venäjän korkeimman kansantalousneuvoston pohjoisen osaston johtajana Pietarissa, jonne hän siten jäi hallituksen siirryttyä Moskovaan. Teknisessä opistossa opintonsa kesken jättänyt ylioppilas oli näin saanut vastuulleen valtakunnan

tärkeimmän teollisuusalueen ja sen tuotantokapasiteetin keskellä ”sotakommunismien” moninaisia vaikeuksia, joita Nikonov yksityiskohtaisesti luonnehtii.

Jouduttuaan huonoihin väleihin Pietarin puoluejohtajan G. Zinovjevin kanssa Molotov hankkiutui keväällä 1919 Moskovaan, jossa hän sai Leniniltä tehtäväkseen lähteä järjestämään hallintoa ja propagandaa vastikään valkoisilta vallatulla Volgan alueella. Tarkoitusta varten Molotoville ja hänen seurueelleen annettiin käyttöön tsaariperheeltä takavarikoitu huvijahti ”Anton Tšehov” (uudelleen ristittyä ”Krasnaja Zvezda”), joka purjehti koko kesän pitkin Volgaa sekä Oka ja Kamajokia asutuskeskuksesta toiseen. Ennen paluuta Moskovaan Molotov komennettiin Nižnij Novgorodin puoluejohtajaksi ja sieltä syksyllä 1920 vastaavaan tehtävään Ukrainaan, Donetskin kuvernementtiin, jossa jälleen olivat vuorossa poisvetäytyneiden valkoisten jälkeensä jättämät ongelmat.

Maaliskuussa 1921 pidetyssä NKP:n kymmenennessä puoluekokouksessa Ukrainasta saapunut vannoutunut leninisti valittiin yhdeksi keskuskomitean kolmesta sihteeristä sekä hieman myöhemmin politbyroon kandidaattijäseneksi. Valtataistelu puolueen johdossa oli tuolloin käymässä todella kärjekkääksi vaarallisimman kilpailijan Trotskin ehdittyä jo kerran nimitellä politbyroon istunnossa Leniniä ”huligaaniksi”. Pääsystään pysyvästi Moskovaan vallan lähteille Molotov saikin ensi sijassa kiittää puolueen johtajan halua var-

mistaa uhkaavassa tilanteessa itselleen kaikki mahdollinen tuki. Sitä tarvittiin niin ikään Šljapnikovin ja hänen kannattajiensa muodostamaa ns. ”työläisoppositiota” vastaan. Tilanne merkitsi myös jo aikaisemmin hahmottuneen Stalinin ja Molotovin yhteistyöakselin vahvistumista. Eriyisen hyödyllinen Josif Vissarionovitšille oli Vjatšeslav Mihailovitšin asema puolueapparaatista vastaavana sihteerinä sekä budjettikomitean puheenjohtajana (ts. valtakunnan ”pääkassanhoitajana”). Puuttumatta Nikonovin seikkaperäisesti kuvaamiin politiikan yksityiskohtiin ja niissä tapahtuneisiin vaihteluihin perusasetelman voi sanoa säilyneen aina pitkään sairastaneen Leninin kuolemaan saakka tammikuussa 1924.

Samaan vaiheeseen osuu Molotovin yksityiselämässä 1921 tapahtunut tärkeä käänne hänen solmiessaan avioliiton dnjeproetrovskilaisen, juutalaissyntyisen räätälintyttären Polina Žemtsušinan (Karpovskajan) kanssa. Viimeksi mainitun läheisimmäksi ystävättäreksi Kremlissä tuli Stalinin puoliso Nadežda Allilujeva, mikä tiivis kanssakäyminen luonnollisesti lähensi myös asianomaisten aviomiehiä toisiinsa.

Poliittisesta samansuuntaisuudesta huolimatta Leninin ja Molotovin yhteisymmärryksellä oli rajansa taiteen maailmassa. Niinpä esimerkiksi Molotovin arvostamat Aleksandr Blokkin ja Andrei Belyin Lenin leimasi ”dekadenteiksi”. Vävyllään Nikonoville Molotov selitti asian sukupolvierolla. Olihan Vladimir Iljitš sentään 20 vuotta häntä vanhempi! Niko-

nov hyväksyi selityksen yritettyään – paljon suuremmasta ikäerosta huolimatta – turhaan vakuuttaa isoisäänsä ABBA:n ja Rolling Stonesien ihanuudesta. Ainoan kerran Molotov muisteli äänestäneensä politbyroossa Leniniä vastaan tämän ehdottaessa aateliskulttuurin jäänteinä pitämänsä Bolšoi-teatterin lakkauttamista. Hanke ei toteutunut.

Vanhoilla päivillään Vjatseslav Mihailovitš ei silti salannut lähiomaisiltaan kiukkuaan suuren oppi-isän poliittisen perinnön turmelemisesta, mistä hän syytti erityisesti ”oportunisteja” Hruštšovia ja Brežneviä. Nämä olivat mm. puhuneet ”rauhanomaisesta rinnakkaiselosta”, jollaista ”valheellista” termiä Lenin ei Molotovin mukaan koskaan käyttänyt. Tavoitteena oli ja täytyi edelleenkin olla imperialismin tuhoa ja kommunismin triumfia merkitsevä, ennemmin tai myöhemmin toteutuva maailmanvallankumous.

Nikonovin ansiokkaaseen työhön perehdyttyään lukija jää todella kiinnostuneena odottamaan Molotovin uran kannalta vielä keskeisempien jatko-osien ilmestymistä.

*Tuomo Polvinen*